

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

SAMLINGER

TIL

JYDSK HISTORIE OG TOPOGRAFI.

III BIND. 1870—1.

UDGIVET
AF
DET JYDSKE HISTORISK-TOPOGRAFISKE SELSKAB.

AALBORG.

FORLAGT AF MARINUS M. SCHULTZ
OG TRYKT HOS OLUF OLUFSEN.

Skikke og Levevis i den sydlige Del af Ringkjøbing Amt.

Af Palle Fløe.

Det er øiensynligt, at de gamle nedarvede Skikke ere i Begreb med at forsvinde i den Kreds, hvorom der tales i Overskriften. Navnlig har den pietistiske, religiøse Vækkelse, der i et Par Aartier har udbredt sig i Hammerum Herred, og som nu ogsaa begynder at spores i Nørre Horne Herred, bidraget meget hertil, skjøndt ogsaa andre Aarsager have været medvirkende, som det dog vilde føre for vidt at undersøge her. Ligeledes er det daglige Liv underkastet Forandringer, og Forfatteren har derfor troet, at det kunde have sin Nytte at give en Fremstilling af Folkelivet, som det har rørt sig indtil den nyeste Tid.

Barnefødsel, Barnedaab og Kirkegang.

I tidligere Tider var en strikket Hue Mandfolkens sædvanlige Hovedbedækning. Til Pynt brugtes en rød og til dagligdags en graa Hue, dog skulde Manden bestandig bære den røde Hue, saalænge Konen laa i Barselseng. Med de strikkede Huer er denne Skik nu bortfalden.

Saasnart Forløsningen er overstaaet, er det paa flere Steder Skik, f. Ex. i Bork, at Konen drikker en Kaffepunch. Naar det rygtes, at et Barn er kommet til Verden, sendes Barselkonden Vafler, Sødsuppe og lignende fra Slægt, Venner

og Naboer, og hun skal smage paa hver Potte Mad, der kommer, hvad enten hun kan taale det eller ei. Det er ikke saa underligt, at Læger og Jordemødre, skjøndt som oftest uden Held, ivre mod denne Smagen, da Konen i det ene Øieblik kan faa Aalesuppe med et tommetykt Lag Fidt ovenpaa og i det næste Sødsuppe, sødet med Sirup, og de tilsendte „Barselpotters“ Antal kan løbe op til over 50 hos Gaardmandsfolk.

Tredie eller fjerde Dagen efter Nedkomsten samles, efter forudgaaende Indbydelse, Nabokonerne for i sluttet Trop at begive sig til det saakaldte „Konebarsel.“ Paa hvert Sted, hvor de komme ind, give de Vaffer til Husets Folk, og da en Kone let kan have 6—7 Steder, hvor hun skal ind for at afhente en Veninde, og da Barselkone naturligvis skal have Broderparten af Vafferne, saa kan det blive en temmelig stor Udskrivning.

Ved Konebarsel skal Barnet naturligvis først og fremmest præsenteres, hvorefter der spises og drikkes. Tidligere — og i den nordvestlige Del af Ribe Amt kan det vel hændes endnu — toge Konerne som oftest mere end nødvendigt til sig af Drikkevarerne. — Ligesom det var klogest for Husets Mandspersoner at opholde sig i Udhusene, medens Gildet varede, saaledes var det farligt for et Mandfolk at møde Konerne, naar de vendte hjem; de vilde nemlig trække Klæderne og navnlig Benklæderne af ham, en Skjæbne, der er bleven Flere tildel.

Som oftest er Barnet hjemmedøbt, og det kommer da først i Kirke, naar Moderen samtidig kan holde sin Kirkegang eller, som det hedder, blive „løst ind“. Barselgildet holdes altid om Søndagen.

Det er en Overtro, som deles af saa godt som Alle, at en frugtsommelig Kone ikke maa holde et Barn over Daaben eller frembære det i Kirken; thi i saa Fald vilde det Barn, hun „bærer“, tage Velsignelsen fra hendes eget.

Uagtet Regelen er, at Barnet er hjemmedøbt, er der dog bestandig En indbuden til at „tage Huen af“; men da denne slet ikke skal tages af, indskrænker hendes Virksomhed sig til at hjælpe Bæreren at passe Barnet i Kirken og følge bagefter, naar det frembringes for Præsten. Nogle Steder, f. Ex. i Lønborg, er det altid en Kone, der tager

Huen af, og hun indbydes da til „at give Barnet Di“, skjøndt det slet ikke er vist, hun kan.

Medens Præsten læser over Barnet, skulle Kvindefadderne staa op med Undtagelse af, naar Fadervor bedes. Og saa den, der tager Huen af, skal da sidde ned, hvorfor hun skyndsomst begiver sig ind i en Stol saalænge. Naar Præsten begynder „I gode Faddere“ o. s. v., vender Gudmoderen sig med Ansigtet om mod Kirkens høire Sidevæg, og faar saaledes Siden til Præsten.

Offringen paabegyndes af den, der bærer Barnet, hvilket hun tager med op til Altret, efter hende komme de gifte Mandfaddere, derefter Ungkarlefadderne, begge enkeltvis, saa Pigefadderne parvis og tilsidst Konefadderne ligeledes parvis. I Hammerum Herred skal den, der bærer Barnet, vende sig til høire Side „med Solen“, naar hun har offret, ellers vil Barnet løbe avet om alle sine Dage; dette bryder man sig derimod ikke om i Nørre Horne Herred.

Faddernes Antal er i Almindelighed 8 til 10. I Kirken skulle de møde i stiveste Stads; men til Gildet efter Guds-tjenesten indfinde de sig i simplere Klæder, Mandfolkene endog med Træsko paa.

Efter Hjemkomsten fra Kirken skal Gudmoderen overlevere Barnet i Faderens Hænder; ved Middagsgildet sidder hun til Høibords, lægger Maden for og skjænker siden Kaffen. Først ud paa Aftenen slutter Gildet med Smørrebrød og The.

Som allerede bemærket, holder Moderen i Regelen sin Kirkegang samtidig med, at Barnet frembæres i Kirken, og der er derfor ikke videre Gilde, end hvad Barselgildet medfører; men er Barnet enten bleven døbt i Kirken før eller død, føres ogsaa denne Begivenhed med en lille Middags-spisning.

Selve „Indløsningen“ foregaar i Vaabenhuset, medens den første Salme synges, og den overværes af alle de Kvinder, der den Dag ere samlede ved Kirken. En Kone er altid indbudet til at sidde ved Kirkegangskonens i Kirken og følge med op at offere. I Kirken skulle de have Kaabe paa og kun en Kappe paa Hovedet, hvad enten det saa er varmt eller koldt. Saasnart der begyndes paa Salmen, som bruges ved Barselkvindens Kirkegang, begiver Konen og den, der er indbudet hertil, sig op til Altret med deres Offer, Barsel-

konen paa høire Side baade frem og tilbage. Under Offeringen aflægges Kaaberne.

Egentlig skulde hele Menigheden nu offere; men i de senere Aar have Præster og Degne de fleste Steder faaet denne Skik aflagt. Der offredes i Almindelighed 2 Skilling til Præsten og 1 til Degnen.

Bryllup.

Som bekjendt holde Bønderne Forlovelser hemmelige; først naar der har været Trolovelse eller Jaord, bliver Forbindelsen offentlig bekjendt eller rettere, først efter den Tid tilstaa de Vedkommende den.

For ikke ret lang Tid siden var der et stort Gilde til Trolovelsen, hvortil endogsaa Præsten mødte, idetmindste nogle Steder i Hammerum Herred, men nu indskrænker man sig til de allernærmeste Slægttunge, der samles hos Brudens Forældre, hvorefter Brudgommen og Parrets Fædre begive sig til Præsten for at bestille Tillysningen.

Selv om Brudgommen opholder sig samme Sted som Bruden, tager han dog hjem et Par Dage før Bryllupet for derfra at blive „taget ud“, det vil sige, hans Slægtninge samles hos ham om Morgenen for at følge ham til Bryllups-gaarden. De blive trakterede med Kaffe og Frokost, men dette forhindrer dem ikke i at begynde forfra der, hvor Bryllupet „staar“ (holdes), selv om det er Nabogaarden.

Brudens Fader indbyder Gjæsterne efter følgende Formular: „Jeg skal hilse fra Christen og Mette og mig og min Kone, om I vil være saa god at komme hen til os paa Torsdag Morgen Kl. 8 og faa Eders Kaffe og Noget til Frokost, følge med til Kirken og høre Brudevielsen, følge med tilbage igjen og faa Noget til Eders Middagsmad og blive hos os i et Par Dage.“¹⁾

Foruden Slægtningene indbydes endvidere Folkene fra dem af Nabogaardene, som høre til Lauget²⁾, og paa sine Steder, f. Ex. i Lønborg, alle gifte Mænd i Byen; naar disse

¹⁾ I Ribe Egnen er det en Broder til en af Brudeparret, der foretager Indbydelsen, der her er en hel Tale, som de Indbudne skulle søge at faa ham til at standse i.

²⁾ Det retter sig efter en ældgammel Inddeling, hvem der hører til Lauget; Venskabsforbindelser har Intet at gjøre dermed.

den første Nat gaa hjem, blive de anmodede om næste Dag at tage deres Koner med.

De Indbudne give nogle Dage før Bryllupet det saakaldte „Send“, der bestaar enten i et Par Høns, noget Smør og en Del Æg eller en Kage, hvorfor de igjen erholde et Sigtebrød og nogle Smaakager.

Ved Bryllupsgaarden modtages man af Klarinetmusik, og saasomt man kommer ind, bydes der en Kringle og en Snaps, derefter drikkes Kaffe, og man modtager nu en venlig Anmodning om at begive sig „ind i den anden Stue“ for at spise Frokost. Her findes Sigtebrød, Kjød og Smør, og Enhver sætter sig uden videre Ceremoni til Bordet, uanseet at Tallerkner og Gaffeltøi maaske have været benyttede tre eller fire Gange før.

Imidlertid bliver Bruden „pyntet“. Brudekrandsen bestaar af Tøibloster, med en hel Del flagrende, helst røde Baandstykker.

Med Hatten i Haanden fører Brudgommen Bruden til Vognen, og nu gaar det afsted til Kirken. Der kjøres i en forud bestemt Orden, som oplæses, Bruden først, ved hvem Brudekonerne sidde, derefter Brudgommen, som er alene i Agestolen, bag ved ham sidde hans og Brudens Fædre. Paa den tredie Vogn have Brudepigerne og Spillemandene Plads. Den allernyeste Tid har afskaffet en Skik, nemlig Forridere. Disse skulde ride i flyvende Fart til Kirken og vende tilbage til Brudeskaren, og paa Hjemveien skulde de ligeledes møde Brudeskaren, medhavende en Flaske og et Glas fra Gildesgaarden.

Brudgommen fører selv Bruden op til Altret; naturligvis begynde de Oftringen, der foregaaer efter de samme Regler som ved Fadderstads.

Til Gjengjæld for de afskaffede Forridere er der i de sidste Aar bleven indført en ny Skik: at give Brudeskjænk. Naar Mandfolkene have offret, give de nemlig Bruden nogle Penge, som oftest en Daler, men dog ogsaa baade mere og mindre. Under Vielsen og Oftringen skulle Brudepigerne staa op, men de forlade ikke Stolen.

Hjemkjørslen foregaaer i samme Orden som Henkjørslen, dog at Brudgommen nu flytter over paa den forreste Vogn ved Siden af Bruden, paa hvis venstre Side han tager Plads.

Naar man kommer hjem fra Kirken, bydes en Kringle

og en Snaps, hvorpaa man bliver sat tilbords. Anretningen er Suppe, Kjød, Rødgrød eller Sødsuppe og Kage, hvilken sidste dog ikke spises paa Stedet, men pakkes i et Tørklæde og tages med hjem.

Maden bæres ind dels af „Albuesvendene“ (Brudesvendene) dels af Brudepigerne. Spillemandene, der hele Tiden have maattet spille Klarinet, faa nu Lov at hvile deres Lunger, men maa til Gjengjæld have fat i Fiolinen, som de traktere afvexlende i de forskjellige Stuer, hvor der spises. Ved Maaltidets Slutning kommer en af „Skafferne“ ind med en Tallerken for at samle Penge til Spillemandene, i hvilken Anledning han fortæller en Historie om, at det er gaaet dem ilde enten paa en eller anden Maade. Som en Prøve paa disse Spillemandsfataliteter kan anføres følgende Fortælling: „Spillemandene ønskede at give et godt Send, og da de hørte, at der var en Hjort oppe i Heden, besluttede de at skyde den og „sende“ den. Uheldigvis tog de feil og skød Peders graa Stud. Peder vil nu have Betaling for Studen; dette falder lidt haardt for Spillemandene, hvorfor I bedes at give en Skjærv til Hjælp. Er det ikke Løgn, skal I faa Pengene igjen“.

Middagsmaaltidet endes som oftest først ved Lys, hvorefter Dandsen tager sin Begyndelse med at Bruden „dandses op“. Først dandser Bruden og en Broder eller anden nær Slægtning af hende 3 Dandse, derefter Brudeparret 3 Dandse, og som oftest endnu et Par, hvem man særlig vil hædre, efter Brudgommens Opfordring, hver 3 Dandse med hende.

Brudeparret forlader derefter Stuen for at klæde sig om, og først nu tør andre begynde Dandsen, der varer næsten hele Natten.

Lidt før Midnat drikkes Kaffe, og naar man er færdig hermed, tager man fat paa „Meldmaden“, dog samles Sangerne først for at afsyngte: „Brudesang til det hæderlige Brudepar Christen Jensen og Mette Andersen paa Copulationsdagen den 6te November 1869, tilegnet af Eders Venner og Veninder Ole Pedersen, Trine Madsen“ o. s. v. -- De Ældre gaa nu hjem, men Ungdommen fortsætter Dandsen til ud paa Morgenstunden, og faa da til Slutning Grød og Finker.

Anden Dagen skjænker Bruden Kaffe for alle Gæsterne om Morgenen. Hendes Mand sidder ved Siden af uden at

have Frække paa, og det er en just ikke behagelig Pligt for ham at drikke en Kaffe-punch med Mandfolkene ved hvert „Bordfuld“. Saasnt der er spist Frokost, hvortil der idag er føiet kogt Flæsk, tager Dandsen sin Begyndelse.

Kl. 2—3 dandse de Nygifte en Dands sammen, Manden med Hat paa Hovedet for at vise, at han er Herren, og saasnt den er endt, begive Alle sig ud for at dandse „Tospring“, en ganske eiendommelig Dands, hvis man ellers kan kalde den en Dands. Gamle og Unge stille sig op i en lang Række Haand i Haand, en ældre Mand med Bruden paa høire Fløi, derefter Brudgommen og siden som man kan bedst, dog sædvanlig de Ældre paa høire og de Unge paa venstre Fløi.

Til vedføjede Melodi og i Takt efter den bevæger man sig nu til høire Side hen til en Nabogaard, hvor der dandses en Timestid. Derefter begiver man sig paa samme Maade tilbage til Bryllupsgaarden, hvor Bordene i Mellemtiden ere blevne dækkede. — Tospring udgjør 6 forskellige Trin. Af de Ældre udføres Dandsen meget alvorligt og ikke uden Ynde.¹⁾

Anretningen er den samme idag som igaar. Ved Maaltidets Slutning synges Brudesangen atter, og naar Kagen skjæres istykker, skulde Bruden egentlig græde²⁾, men det er sjældent, at det lykkes hende: en Snøften bag Lomme-tørklædet, videre drives det ikke til

Forresten er Dagen en tro Gjentagelse af den foregaaende Dag, naar undtages, at Bruden ikke dandses op, og at der istedetfor Slutningsanretningen Finker gives Blodpølse.

De dandsende Mandspersoner give af og til Spille-mændene en Firskilling.³⁾ — Spille-mændene modtage paa denne Maade i Regelen omtrent en halv Snes Daler.

Trediedagen samles de nærmeste Slægtninge og de, der have vartet op de foregaaende Dage, endnu i Bryllupsgaarden til Middagsspisning, ved hvilken Leilighed Opvartningen besørger af de Nygifte.

1) I Hammerum Herred dandses Tospring ikke.

2) Sammenlign: „Et Bondebryllup i Raabjerg Sogn for 30 Aar siden“ i nærværende Tidsskrift 1 B. S. 315.

3) I Ribe Eggen indsamles Spillemandspengene af en „Skaffer“; der gives et Par Mark ad Gangen.

Begravelse.

Naar et Menneske dør, anmodes de nærmeste Nabokoner om at komme derhen for at klæde Liget af og lægge det paa Baaren eller, som det hedder, „Langhalm“. Efterat denne Forretning er endt, synges en Salme, hvorpaa der trakteres med Smørrebrød og Kaffe.

Nogle Dage efter indbydes Nabokonerne, men denne Gang i et større Antal, til at komme og „pynte“ Liget, det vil sige, lægge det i Kisten og tilhulle det med Liglagenet. Ogsaa nu synges en Salme samt spises og drikkes; det betragtes som en Ære at være med til Pyntningen.

Slægt og de nærmeste Naboer indbydes nu til Begravelse og alle Bymændene med Koner til Ligfølge. Nogle Steder bydes Mændene til Begravelse og Konerne til Ligfølge. Forskjellen mellem at blive indbudet til Begravelse og til Ligfølge bestaar deri, at de første følge med tilbage til Sørgehuset efter Jordfæstelsen til et lignende Traktement som ved Bryllupsgilder, medens de sidste tage hjem fra Kirkegaarden.

Indbydelsen til Begravelse og Ligfølge sker ialmindelighed ved en ung Pige efter samme Formular som til Bryllup, naturligvis med de nødvendige Ændringer.

De, der skulle til Begravelse, „sende“ ligesom til Bryllup. Det falder aldrig Nogen ind at møde til Ligfølge uden Indbydelse.

Naar de Indbudne om Morgenen have faaet Kaffe og Frokost, „synges Liget ud“ og bliver derpaa af „Bærerne“ bragt ud paa Ligvognen. Er det en Ægtefælle, der er død, skal den Efterlevende sidde ved Kudskken, som kjører Ligvognen, og er det et lille Barn, sidde Forældrene bag ved Liget.

Til Kirkegaarden gaa Bærerne ved Siden af Ligvognen De bære Liget til Graven, nedsænke det i Jorden og foretage Jordtilkastningen, altsammen med blottet Hoved, hvor daarligt Veir det end er. Saasart den af Graven opkastede Jord atter er skuffet i, lægge Bærerne — hvoriblandt Snedkeren, der har lavet Ligkisten, gjerne findes — deres Spader og Skovle overkors¹⁾ paa Graven, og først nu opløses Ligfølget.

¹⁾ Sammenlign: Feilberg „Fra Heden“ Side 114.

Ved Begravelsesgildet, som nu paaafølger, kan det undertiden gaa temmelig lystigt til, især hvis det er et gammelt Menneske, der har ligget længe syg, og hvis Ægtefælle er død før, som er bleven begravet. Er den Afdøde en Ægtefælle, maa den Efterlevende ikke deltage i Middagsspisingen, men skal sidde i en Stue for sig selv og kun en Gang imellem vise sig for at se, om Gjæsterne blive ordentlig beværtede.

Ligesom der haves Bryllupsvers, saaledes gives der Begravelsessange, der gjemmes af de Efterlevende. Disse Sange udmærke sig ikke ved poetisk Værdi; de ere i de fleste Tilfælde stiledede, som om den Afdøde havde forfattet dem, og ere indfattede i malede Blomsterkrandse, hvori lyseblaa Roser spille en fremragende Rolle.

I Kirken.

Om Helligdagene, naar der ringes tredje Gang til Guds-tjeneste, tage de ved Kirken forsamlede Landfolk Hovedbedækningen af.

I Kirken sidde Kvinderne paa venstre og Mandfolkene paa høire Side; en Undtagelse danner Pulpituret og hvor, som i Lønborg, Stolene række ind i Koret. Det første Sted afbenyttes udelukkende af Mændfolk, og paa det sidste komme kun Kvinder. Under Salmesangen staa Mandfolkene op, og naar der bedes, bøie de Hovedet over mod den foranværende Stoleryg, medens Kvinderne i begge Tilfælde blive siddende stille.

De i Koret siddende Kvinder reise sig op, naar Præsten gaar paa Prædikestolen, og blive staaende, indtil Salmen er udsungen. Naar Dagens Text er oplæst, vende de sig med Ansigtet mod den øvrige Menighed og sætte sig ned. Saasnaart Prædikenen er sluttet, vende de sig atter mod Altret.

Naar der offres i Kirken, skal Præstens Penge først lægges hen, derpaa gives Degnen hans Offer, hvorpaa den Vedkommende atter vender sig mod Præsten, gjør omkring til venstre Side og gaar bort; heri gjøres dog en Undtagelse, naar det er Brudfolk, der offre, da disse skulle vende sig til høire Side, og det samme er, som før bemærket, Tilfældet i Hammerum Herred, naar den, der holder et Barn over Daaben, offerer.

Saasart Præsten begynder at messe „Herren være“ o. s. v., reise Mændene og de i Koret siddende Kvinder sig, hvorimod de øvrige Fruentimmer først staa op, naar Velsignelsen lyses. Paa de fleste Steder synger Menigheden Ordene „og med din Aand“ med, ligesom den svarer Amen, naar Velsignelsen derefter er lyst.

De første Gange efter et Dødsfald møde de nærmeste Slægtninge til Kirke i sorte Klæder; de tage Plads nærmest ved Ydervæggene og blive siddende under hele Gudstjenesten, selv naar Velsignelsen lyses. Kvinderne møde i store Reisekaaber og med Hovedet indhyllet, hvor stærk en Varme det end maatte være.

Kartegilde.¹⁾

Hvem der om Vinteren skal have en større Væv lavet, samler Byens Piger hos sig en Eftermiddag for at karte eller, som det hedder, „blænd“ (blande) den raa Uld. Om Aftenen indfinde de unge Karle sig, og der beværtet med varm Mad.

De unge Mennesker drage derpaa rundt i Byen for at borttage og flytte Folks Sager. Skjøndt de ikke ere kræsne i Valget af hvad de tage med, er der dog Intet, der efterstræbes saameget som de Sovendes Gangklæder, der bæres et andet Sted hen, saa det ikke er saa sjælden, at en Mand om Morgenen finder sin Naboes Klæder uden for sin Seng, medens hans egne ere borte. Men kan der ikke faaes Klæder, tager man andre Sager, og Meddeleeren husker saaledes fra sin Drengetid, at da Kartepigerne ikke kunde faa fat i Andet hos hans Forældre, toge de en Hane og tørede den uden for Sovekammervinduet.

Da Husets Folk ere i Ledtog med, er det meget vanskeligt at undgaa at miste Noget; men det er en Selvfølge, at kan Vedkommende ikke selv finde sine Sager, blive de bragte tilbage.

At Plove blive bragte op paa Husmønningen, Arbeidsvogne trukne fra den ene Ende af Byen til den anden og Døre bundne fast, saa Folk maa stige ud ad Vinduerne om Morgenen, er derhos meget almindeligt, og dog falder det yderst sjælden Nogen ind at blive vred over dette Uvæsen.

¹⁾ Smlgn.: Feilberg „Fra Heden“ Side 89.

Undertiden hænder det ogsaa, at Manden sidder oppe for at passe paa, og da overdænger han Pigerne med Vand, naar de ere komne ind i Huset; at der om Morgenens finder en Oversvømmelse Sted i Stuerne, siger Intet.

Kartegilder kjendes kun i Hammerum, ikke i Nørre-Horne Herred.

Ved Pintse.

Pintseløverdags Aften maa Hyrderne hverken komme først eller sidst hjem med Kreaturerne, i første Tilfælde blive de „Stræber“, i det sidste „Natravn“, hvilket sidste de under alle Omstændigheder blive, dersom de ikke faa Kreaturerne ind før Solens Nedgang. I Nørre-Horne Herred finder det samme Sted Pintsemorgen, men i Hammerum Herred kommer det derimod an paa at faa Kreaturerne først ud. Den, der opnaar det, er Konge; den, der kommer sidst i Marken, er Lusekonge, Benævnelser, som beholdes hele Sommeren.

Hvor der, som i Rind Sogn, findes noget Krat eller Skov, pyntes Stuerne Pintsemorgen med grønne Grene, der stikkes ind ved Bjelkerne.

Beboelsesleilighed.

De saakaldte Aashuse¹⁾ ere nu aldeles forsvundne; Meddeleren erindrer kun at have seet et eneste af den Slags Huse. Ligeledes blive Bindingsværkshuse med klinede Lervægge efterhaanden færre og færre og ville snart være aldeles fortrængte af Grundmur, der nu udelukkende benyttes til Væggene.

I Almindelighed ere de nyopførte Gaarde firfløiede og sammenbyggede saaledes, at man kan gaa rundt gennem alle Husene uden at behøve at komme ud, og som oftest vender Stuehuset mod Syd. Der træffes vel ogsaa andre Former, men den nævnte er dog den almindeligste. Hvad

¹⁾ Aashusenes Bygningsmaade var følgende: Først nedgravedes en Række Pæle — „Høistolper“ — i Jorden. I den øverste Ende var en Kløft, og heri lagdes en meget svær Bjælke, der kaldtes Aasen; paa denne fæstedes Sparreværket, og hele Huset hængte saaledes paa en Maade paa Aasen. Skjøndt man vel søgte at faa Høistolperne anbragte i en Skjærvæg, stode de dog tidt udenfor. Nulevende kunne saaledes erindre, at i en Gaard i Kollund i Riud Sogn stod en Høistolpe midt i Dagligstuen.

Smaasteder angaar, da er der ingen faste Regler at se i deres Bygningsmaade; det eneste skulde da være, at man søger at holde Vestenvinden ude saameget som muligt.

Beboelsesleiligheden bestaar som oftest af en Gang, Dagligstue, Sovekammer, Storstue, Spisekammer og et Gjæstekammer foruden Kjøkken og Bryggers. I Dagligstuen opholde, paa faa Undtagelser nær, baade Familien og Tjenestefolkene sig.

Væggene ere kalkede, dog begynder man dels at lade dem male med Oliefarve, dels at tapetsere dem. De ere behængte med Eierens Bryllupsvers, et Par Gravsange og en stor Del smagløse bibelske Billeder, hvoriblandt Madonna og Christus ere de mest iøinefaldende. At Jomfru Marie fremstilles med et umaadeligt stort brændende Hjerte og Christus med et Kors i Brystet, samt under Korsfæstelsen omgivet af en stor Flok knælende Munke og Nonner, Alt koloreret med de mest skrigende Farver, er slet ikke ualmindeligt. Som Billederne saa ere Deviserne, der findes nedenunder; saaledes læses under et Madonnabillede:

„Under Tusinder alene valgte dig der Her af Hære
Til uusigelig stuer Ære.

O tag os til dig som dine Børn, du naadefulde Moder,
Os fattig Synder“,

og under et Christusbillede et Vers, der begynder:

„Grædende vi laae dig ned
I dit stille Sovekammer,
Nu for os er ingen Fred,
Ak vi græde i stor Jammer.“

Heldigvis begynder den toneangivende Del af Befolkningen at kaste Vrag paa den Slags Pynt.

Langs den ene Side af Stuen, ved Vinduerne, findes en fast Træbænk, udenfor denne har Bordet sin Plads og derpaa en løs Træskammel. I den anden Side af Stuen er det ikke ualmindeligt at finde et Par Alkovesenge, fraskilte Stuen ved Panel og med Døre for, som lukkes om Dagen. Ved den tredie Side staar Kakkellovnen og ved den fjerde en Dragkiste eller et Skatol, hvorpaa Husets Forraad af Flasker, Glas, Thetøi og Messingsager, som Lysestager o. s. v. tidt har fundet Plads.

I gamle Huse er Gulvet bestandig af stampet Ler, men

i dem, der ere opførte i den nyere Tid, ere Bræder traadte istedetfor Leret.

Stuerne ere hos de Fleste holdte ryddelige og pæne, dog betragtes Spytbakker som en Luxusartikel, der ikke behøves.

Selskabeligt og dagligdags Liv.

Skjøndt Befolkningen er temmelig paaholdende, saa gjælder dette dog ikke, naar Talen er om at tage mod Fremmede. Naar Folk have indavlet, tage Sammenkomsterne deres Begyndelse, og de følge jo længere jo hurtigere ovenpaa hverandre, eftersom Julen nærmer sig. I selve Juletiden kan en Familie godt være ude fjorten Aftener i Træk, og Gilderne høre først rent op ved Fastelavn.

Gaardfolkene have 2 til 3 Julegilder for „de Gamle“ d. v. s. gifte Folk, et for Ungdommen, hvor der dandses, et for Konerne alene og et for Mændene. Da det nu ofte bliver en tyve til tredive Steder, hvor Omgangen skal gaaes rundt paa denne Maade, saa vil det let sees, at der vil Tid til at naa Enden. Husmandsfamilierne kunne naturligvis ikke holde saa mange og store Gilder, men forøvrigt omgaaes baade Gaard- og Husfolkene hverandre aldeles som Ligemænd, og den skarpe Adskillelse, der saa let bemærkes paa Øerne, kjendes ikke her.

Selvfølgelig findes der ogsaa Gaardmænd, for hvem det kniber at afholde Udgifterne ved de mange Gilder; men det faar ikke hjælpe, de maa med ligesaavel her, som naar en af deres Bekjendte giver en Punch paa Markedet: de maa da traktere med en igjen.

Som der tages godt mod hvem man har indbuden, saaledes er Gjæstfriheden stor selv mod Folk, man aldrig har set. Naar der kommer en Fremmed ind, bliver han strax anmodet om at sætte sig ned, og naar han paa Forespørgsel har gjort Rede for sit Navn, hvorfra han er og hvor han agter sig hen, bliver han „skjænket“ — bydes der ham et Stykke Smørrebrød eller en Kringle og en Snaps. Er det derimod en Bekjendt, faar han desuden Kaffe og en Kaffe-punch. I Bork skjænkes der først en Punch, saa en Kop Kaffe og derpaa igjen en Punch. Spiser Familien, naar en Fremmed kommer ind, siger han „Singodt“, og er der en Fremmed før „Velkommen“.

Ved Julegilderne spille de Ældre Kort — „hundrede og en“ — om Æbler og Pebernødder, dog have Mændene begyndt istedetfor at spille Trekort om Penge.

Beboerne leve ialmindelighed godt. Om Morgenen drikkes Kaffe, og Husfaderen faar flere Steder en Punch. Siden spises der Davre, der bestaar af kold Grød — levnet fra Aftenen forud — med varm Melk, hvortil endnu føies et Stykke Smørrebrød og, hvor det haves, noget stegt Fisk. Klokken 9 spises Meldmad og Kl. 12 Middagsmad. Hen paa Eftermiddagen faaes atter Meldmad og før Sengetid varm Grød, kogt i Kjernemelk.

Paa Bordet findes til dagligdags ingen Dug, men vel et Voxdugstæppe.

Mandfolkene beholde Hovedbedækningen paa inde i Stuen, kun saalænge der spises, tages den af.

Tjenestefolkene sige Du til deres Husbond og Madmoder, og overhovedet sige Beboerne Du til hverandre, selv om de ere aldeles ubekjendte, medmindre det er meget gamle Folk; thi i saa Fald tiltales de med „I“, hvormed ogsaa Børnene tiltale Forældrene.

Husfliden staar paa et temmelig lavt Trin; det er sjældent, Mandfolkene bestille noget om Vinteraftenerne.

Beboerne ere meget tjenstvillige og hjælpe hverandre baade med Raad og Daad, hvor de kunne, de ere derhos grundærlige, saalænge man ikke kommer ind paa Handelens Omraade, thi saa ville de Alle som En søge at sælge et Kreatur til for høi eller købe det til for lav en Pris, om det saa er Brødre, der handle. „Luk dine Øine op, ellers kan du lukke din Pung op,“ er et Ordsprog, Enhver hylder. Er det en Mand fra en fjærn Egn, der handles med, søger man at snyde ham, saameget man kan, naar der findes en lille Udvei til at føle Samvittigheden frelst. At man i saa Henseende ikke er forlegen, kan et Exempel bedst oplyse.

En Mand havde en Hest, der led af Kuller, som han ønskede at afhænde og derfor kjørte med til Marked. Tre af hans Naboer fulgte med ham. Underveis fik Hesten et Anfald af Sygdommen, hvorfor den ene Mand siger: „du skulde sælge den Krik, hvad vil du have for den?“ Eieren forlangte en Sum, og den anden slog strax til. Ankomne til Markedet, drak de Lidkjøb paa Handelen, idet Sælgeren benyttede den ved slige Leiligheder sædvanlige Formular

og sagde: „saa drikker jeg dig en sort Hoppe til; som den er, skal du have den. — Gid du maa faa Lykke af Hoppen, som jeg venter at faa af Pengene, du skal give for den,“ og Kjøberen svarede: „saa drikker jeg dig 50 Rdl. til for en sort Hoppe, som den er“ o. s. v.

Den ny Eier falbød nu atter det syge Dyr, og naar der kom en Kjøber, fortalte han, at han havde kjøbt det idag og saaledes ikke kunde være vidende om mulige skjulte Feil. Dette var en af Vidnerne ved den første Handel rede til at bekræfte. Spekulationen lykkedes da ogsaa, Hesten blev atter solgt, men denne Gang til en meget for høi Pris. Idetsamme som Pengene skulde udbetales, indtraf den oprindelige Eier, der modtog Summen, da Sælgeren „ikke havde Plads til Pengene“.

Overtro.

Skjøndt Troen paa Gjengangere, Bjergmænd, Elvepiger, Nisser og lignende Væsner forlængst er udryddet, er Overtroen dog ikke aldeles uddød.

Som allerede fortalt, troer man, at en svanger Kone ikke maa holde et Barn over Daaben, og der er næppe En blandt Hundrede, som ikke er fuldt og fast overbevist om, at der gives „Vaarstaand“, „Forvarsel“ eller „Advarsel“, hvilke tre Benævnelser betegne det Samme, nemlig at der sker enten et eller andet Overnaturligt, før et Menneske dør, en Gaard brænder o. s. v. Til Bevis paa, at dette er sandt, fortælles Historier i hundredevis, hvori Ligtog ere blevne sete, Hestenes Farve, Vognenes Antal og Maaden, hvorpaa der kiøres, beskrives; Snedkerens Værktøi har opført en sand Hexedands nogle Dage, før han skulde lave en Ligkiste, ja selv Fjælene, hvoraf den gjøres, have ladet høre fra sig. Paa et Sted, hvor et Menneske er forulykket, have troværdige Folk seet Lys brænde.

Dog er det ikke for Menneskers Død alene, der gaar „Forvarsel“; saaledes er det meget vist, at Gaarde have „staaet i Forbrand“, før de virkelig ere brændte, og en Kone saa en Aften et Lys brænde i Hønsehuset, næste Morgen var en Kylling død! Det skal tilføies, at Ingen uden hun selv troede, at her forelaa et Forvarsel.

Skjøndt det er det Almindeligste, at Forvarslet bemær-

kes kort, før det skeer, hvorom det varsler, kan det dog godt vise sig mange Aar før Tiden.

Hilsen og Afsked.

Det er ikke Skik, at Folk give hinanden Haanden, naar de mødes, medmindre det er Bekjendte, der ikke have seet hverandre i længere Tid, thi i saa Fald rystes Hænderne, og der siges „Tak for sidst“. Naar man skilles, navnlig fra Gilder, gives derimod Haanden til Værten og Familie, og naar man møder dennes Medlemmer næste Gang, siger man „Tak for den anden Dag“, hvortil der svares „selv Tak.“ — Ligeledes giver man Haanden til Familien i Huset ovenpaa et Middagsgilde, og er det til et Bryllup, desuden til de nærmeste Slægtninge og Kagekonen, som man opsøger ude i Kjøkkenet.

Hjemme i Familien falder det aldrig Nogen ind at give hinanden Haanden, ligesom det vilde blive anset for en Latterlighed, hvis Ægtefolk kyssede hinanden i Andres Nærværelse. Naar Ægtefolk følges ad et Sted hen, maa Konen ikke alene ikke tage Mandens Arm, men Skikken fordrer endog, at hun skal gaa et Par Skridt bagved.

Der bruges saaledes ikke mange Ord til at tage Afsked, og det er sjælden, Manden siger Farvel til Kone og Børn, naar han tager til Kjøbstaden eller begiver sig paa en Reise; „nu tager jeg afsted,“ hedder det, og dermed er den Sag forbi. Naar han vender tilbage, siger han maaske ikke engang Goddag, men indskrænker sig til at fortælle, at nu er den Tour overstaet, hvad de Hjemmeværende jo rigtignok selv kunne se.

Forfatteren tør tro, at han i Hovedtrækkene har givet en Fremstilling af Skikkene og Livet i den sydlige Del af Ringkjøbing Amt, og skal kun tilføie, at han hovedsagelig har studeret Skikkene i Rind Sogn i Hammerum Herred og Lønborg Sogn i Nørre Horne Herred.
